

rechter schrijft terug

Jan van der Does

Kwalificatie als doodddooener

Het vreemdelingenrecht is bij uitstek de plek waar ratio wordt gekleurd door emotie – en waar emotie soms als ratio wordt verkocht. Het overkomt alle betrokken partijen, ook professionals. Goede advocaten weten al te diepe valkuilen te omzeilen. Ze vermijden te grote betrokkenheid en melodramatische argumenten.

Te grote betrokkenheid gaat ten koste van kritische zin over eigen optreden. Een hand op de knie van de vreemdeling leidt op zichzelf bezien niet tot resultaat, noch het te onpas gebruiken van woorden die de functie hebben om de zaken eens goed neer te zetten, al was het maar omdat de impact van een woord slijt door veelvuldig gebruik. Aanvankelijk is dat woord nog een verhelderend begrip. De feiten worden

op een rij gezet en het plaatje dat aldus ontstaat, kan worden gewaardeerd met een bepaald woord dat de zaak nog eens scherp neerzet. Bijvoorbeeld: schrijnend. Van Dale geeft er de volgende betekenis aan: ‘wat het gemoed met schurende, brandende pijn aandoet’. Deze kwalificatie verwijst naar niet te verdragen omstandigheden. Overmatig gebruik devalueert echter ook dit woord, er is geen ontkomen aan. Hoe meer het klinkt, des te minder het schuurt. Het is als favoriete muziek die te veel wordt afgedraaid en verwordt tot een deun. De betovering gaat verloren. ‘O, heb je straks mr. Jansen, dan zal het wel weer schrijnend zijn.’

Op een gegeven moment ontstaat ook het vermoeden dat de duiding voorafgaat aan de feiten. Eerst is er het woord, als aandachtstrekker, en dan dienen de feiten zich vanzelf aan.

Ook wetenschappers ontkomen niet aan de verleiding om emotionele effecten te gebruiken. De rechtssocioloog prof. Groenendijk heeft afgelopen maand de rechtspraak van sommige vreemdelingenrechtshouders impliciet vergeleken met rechtspraak in bezet Nederland in de jaren '40-'45. Ook dat is een kwalificatie. Het heeft, zacht gezegd, menig wenkbrauw doen frosen.

Er zijn jaren geweest dat men elkaar veelvuldig de maat nam met voorbeelden uit de Tweede Wereldoorlog. De aangesprokene raakte eraan gewend en kon er op den duur schouderophalend aan voorbijgaan. In de veelbesproken jaren zestig van de vorige eeuw, toen protesten tegen de atoombom, de aanleg van de metro, de Vietnamoorlog en het verbod op drugs zich verenigden in allerlei openbare-ordeperikelen, lag de vergelijking met een nazi menig actievoerder voor in de mond. De Amsterdamse politierechter Nomes zag zijn naam geklad op het Paleis van Justitie met als laatste twee letters: SS. Maar in de daarop volgende jaren raakten de scherpe kantjes van de bezetting uit het collectieve geheugen. De oorlog bood geen sprankelende demonen meer.

Wie nu nog grijpt naar de bezetting om de puntjes goed op de i te zetten, moet wel een senior zijn, en inderdaad: prof. Groenendijk gebruikte de onheilspellende woorden in het kader van zijn afscheid als hoogleraar. Maar ook hier het vermoeden: de emotie gaat voor de ratio uit. Sterker, de emotie selecteert de feiten en beperkt daarmee het zicht van de spreker.

Daarnaast ontstaat het tegendeel van waar de spreker op hoopt. Hij denkt met zijn scherpe kwalificatie het gehoor goed op te schudden. Maar het gehoor denkt: als de kwalificatie met de spreker op de loop gaat, hoe zit het dan met de onderliggende feiten?